

Kommunur og sjálvstøða

Fyri stuttum var val til føroysku kommunurnar. Í tí sambandi kann vera áhugavert at hyggja eitt sindur at, hvat kjakið upp undir valið var um. Var tað mest verið um kvøldskúlar, grundstykki og aðrar borgaratænastur, ella vórðu meira grundleggjandi viðurskifti tikin fram? Haldi ikki, at mong kunnu vera ósamd í, at kjakið mest var um ævigt aktuellar spurningar, og at lítið av tí meira grundleggjandi var á skránni.

Samanleggingarrákið, ið nú er farið um landið í eina tíð, hevur í mestan mun sín uppruna í danska kommunureforminum frá 1970-árunum. Ein týðningarmikil liður í hesi dansku ætlan var at miðspjæða uppgávur, sum áður høvdu liðið hjá landinum, og at styrkja sokallaða nærdemokratið við at menna kommunurnar. Somu tankar eru komnir til Føroya, og síggja vit tað nú sum eitt av mest aktuella politisku málunum, at øki skulu leggjast út til kommunurnar. At kommunusamanlegging formliga skal vera sjálvboðin, og at ætlan kortini er at leggja tung øki sum eldraøkið út, verður av mongum fatað sum ein háttur at tvinga kommunurnar at leggja saman, tí tað er greitt, at minni eindir enn eitt ávist fara ikki at megna avbjóðingarnar. Kortini kann spurningur verða settur við, um ikki flestu føroysku kommunur undir øllum umstøðum koma at vera í so lítlar – eisini eftir samanleggingar – til at miðspjæðing av landsuppgávum er skilagóð. Undir øllum umstøðum er saknur í einum almennum kjaki um hesa ætlan um at leggja øki út til kommunurnar og hvørt umsitingarligar umskipanir av slíkum slag, sum eru íblástar av nógv størri danskum samfelag, yvirhøvur kunnu fyrast yvir á føroyska samfelagið.

Umfram eitt ikki sørt eftirpað og lítið reflekterað rák móti at leggja kommunur saman og leggja landsuppgávur út til kommunurnar, so eru eisini onnur øki, sum ikki eru politisk í sama týðningi, men heldur meira faklig, ið føroyingar illa megna at hava sjálvstøðugar meiningar um. Her verður hugsað um spurningin, um sjálv beinagrindin í verandi og undanfarnu kommunustýrslógum hava verið egnaðar at flyta frá danskum til føroysk viðurskifti.

Er danski kommunustýrisformurin við eitt nú umboðsstýri serliga væl egnaður til føroysk viðurskifti við kommunum so smáum, at allir borgarar ofta kundu rúmast

inni í vanligum samkomuhúsum og framhaldandi í mongum fòrum fara at kunna savnast í eini ítróttarhøll? Heldur enn sum stirvið umboðsstýri kundi eitt livandi lokalt fólkaræði, serliga í smærri fòroyskum kommunum, virkað munandi betri við í størri mun at verið meira beinleiðis. Sum dømi kundi kundi ein minniluti á t.d. 1/3 av kommunustýrslimunum havt rætt til at kravt mál lagt fyri allar borgarar at tikið støðu til við fólkatkvøðu. Slíkt kundi verið hóskaði minnilutaverja í kommunustýrinum, ið samstundis hevði styrkt beinleiðis fólkaræðið.

Fleiri dømi kunna verða nevnd. Vit kunnu til dømis spyrja, hví Føroyar hava tikið við eini danskari kommunalari eftirlitisskipan, sum sjálvt í Danmark er umstríð bæði politiskt og fakliga. Eru tey atlit til lokalt sjálvræði og rættartrygd, ið eiga at avgera skapið av kommunalum sjálvræði og landsins eftirliti, veruliga tey somu í Danmark sum í lítlu Føroyum?

Kommunurnar eru kortini bert enn eitt dømi um, at fòroyingar bæði politiskt og serliga innan fakøki sum lógfrøði ikki megna at líta á egin virði og egið vit og skil og skipa (lokal) samfelagið út frá fòroyskum fortreytum. Líknandi andaligt ófrælsi sæst nógva aðrastaðni, ikki minst innan fòroysku skúlaskipanina, ið veruliga ikki er annað enn ein avskrift av tí lötumynd, sum tilvildin til eina og hvørja tíð hevur fòrt á breddan niðri í Danmark. Fòroyskt lógarrít er ein roynd at broyta hesa ósjálvstøðu og at skapa eitt fòroyskt forum fyri kjaki og menning av einum samfelagsliga so týðningarmiklum øki sum lógfrøði. Lógarrítið er kortini bara ein fyrsta byrjan og kann ikki vera annað. Fyrst mugu fòroyskir lógfrøðingar menna ein sjálvstøðugan og kritiskan hugsunarhátt við støði í fòroyskum fortreytum, og tað gerst einans við eini sjálvstøðugari fòroyskari útbúgving innan lógfrøði. Áðrenn tað verður veruleiki, kemur avgerðandi partur av samfelagslívi fòroyinga framhaldandi at vera huldur í einum hugtaksligum og retoriskum heimi, ið fòroyingar ikki hava atgongd til sum annað enn hjálparsleysir áskoðarar.